

Warszawa, 31 maja 2012 r.

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

Szanowni Państwo,

W związku z prowadzonym przez Biuro Pełnomocnika Rządu do spraw Równego Traktowania oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie procesem eksperckiej oceny obecnych propozycji diagnozy problemów i rekomendacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania (KPDRT), przedstawiam poniżej opinie Towarzystwa Edukacji Antydyskryminacyjnej (TEA) oraz organizacji członkowskich Koalicji na rzecz Edukacji Antydyskryminacyjnej, dotyczące obszaru „Edukacja”.

Jednocześnie pragnę podkreślić naszą dużą satysfakcję z obecnych zapisów projektu KPDRT wykorzystujących badanie i rekomendacje TEA zawarte w raporcie „Wielka nieobecna - o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce”. Cieszymy się, że efekty pracy naszego stowarzyszenia stają się elementem proponowanych rozwiązań systemowych dotyczących polityki oświatowej.

Chcę również zaznaczyć, że przygotowanie i realizacja KPDRT jest dla nas jednym z kluczowych narzędzi realizacji polityki równości. Konsultacje treści KPDRT powinny więc przebiegać w sposób gwarantujący jak najpełniejszy udział zainteresowanych organizacji pozarządowych i osób. Niestety, krótki czas zaproszenia na seminaria eksperckie w Warszawie, w dniach 21-25 maja br., uniemożliwił nam osobisty udział w spotkaniach. W związku z tym nasze najważniejsze uwagi do KPDRT formułujemy pisemnie. Mam nadzieję, że głos ten zostanie przez Państwo uwzględniony, a dalszy etap konsultacji KPDRT w większym stopniu zagwarantuje wzięcie pod uwagę stanowiska organizacji pozarządowych.

Z poważaniem,

Marta Rawłuszko
Prezeska
Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej

Załącznik:

- Opinia na temat obecnej propozycji diagnozy problemów i rekomendacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania - Obszar 2. Edukacja

Do wiadomości:

- Prof. UJ dr hab. Jarosław Górniak, Uniwersytet Jagielloński

Opinia na temat obecnej propozycji diagnozy problemów i rekomendacji Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania - Obszar 2. Edukacja

Niniejsza opinia została przygotowana przez Martę Rawłuszko (Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej), Agnieszkę Sznajder (Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej), Agatę Teutsch (Fundacja Autonomia, Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej), Zuzannę Mączyńską (Stowarzyszenie Interwencji Prawnej) oraz Jana Świerszcza (Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej).

Opinia uwzględnia również rekomendacje Koalicji na rzecz Edukacji Antydyskryminacyjnej - porozumienia 26 organizacji pozarządowych, partnerów społecznych i grup nieformalnych, których celem jest wprowadzenie rzetelnej edukacji antydyskryminacyjnej do systemu edukacji formalnej w Polsce.

1. Diagnoza problemów grup dyskryminowanych - uwagi:

- Problem ukrytego programu nauczania oraz stereotypów został najpełniej opisany w odniesieniu do problematyki płci. Warto podkreślić, że problemy te dotyczą w równym stopniu także grup i osób definiowanych ze względu na inne cechy takie jak: niepełnosprawność, wiek, pochodzenie etniczne/narodowe, kolor skóry, religię lub światopogląd, orientację seksualną, status społeczno-ekonomiczny. Warto uwzględnić problematykę stereotypów jako kwestię przekrojową dla wszystkich cech tożsamości i grup społecznych. Wyzwaniem jest obecność stereotypów i jednoczesny brak informacji oraz rzetelnej wiedzy na temat istniejącej różnorodności społecznej - niewidzialność wielu grup społecznych.
- Diagnoza problemów w obszarze edukacji w niewystarczającym stopniu odnosi się do ich przyczyn leżących w prowadzonej polityce oświatowej. Diagnoza odnosi się np. do odpowiedzialności „kobiet-nauczycielek”, pomijając konsekwencje związane z brakiem działań ze strony instytucji odpowiedzialnych za edukację na poziomie rządowym. Jedną z przyczyn diagnozowanego stanu rzeczy są niewystarczające działania administracji publicznej związane z promowaniem perspektywy antydyskryminacyjnej i równościowej w edukacji, ich niska skuteczność czy wręcz sprzeczność z zasadą równego traktowania. Diagnoza powinna zwracać uwagę na ograniczony poziom świadomości antydyskryminacyjnej również na poziomie decydentów/ek polityki oświatowej na różnych poziomach rządzenia.
- Diagnoza problemów nie porusza bardzo ważnego problemu biedy dzieci w Polsce. Ubóstwo stanowi barierę w dostępie do edukacji i jest częstą przestanką dyskryminacji i przemocy w życiu szkoły. Bieda realnie przekłada się na wyniki w nauce, wybory

edukacyjne, bezpieczeństwo i warunki uczenia się w szkole. Diagnoza problemów powinna uwzględnić to zagadnienie.

- Diagnoza problemów w sposób niewystarczający odnosi się do dyskryminacji krzyżowej, nie różnicuje płożenia ze względu na płeć w grupach definiowanych przez niepełnosprawność czy pochodzenie etniczne. Diagnoza nie porusza problemów zróżnicowania w edukacji płożenia dziewcząt i chłopców romskich czy czeczeńskich, dziewcząt i chłopców z niepełnosprawnością.
- Proponujemy uzupełnić diagnozę o definicję edukacji antydyskryminacyjnej - pojęcie to używane jest przy formułowaniu celów i działań.
- Proponujemy uzupełnić informację o ustawie o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania z 2010 r., o zapis, że ochrona wynikająca z ustawy dotycząca oświaty i szkolnictwa wyższego nie obejmuje nierównego traktowania ze względu na płeć.

2. Rekomendacje - uwagi:

- W odniesieniu do celu wprowadzenia zasad edukacji antydyskryminacyjnej do systemu edukacji formalnej proponujemy uzupełnienie spisu wymienionych grup zawodowych o grupy bezpośrednio związane z polityką oświatową - pracowników/ce administracji państwowej, wizytatorów/rki, kuratorów/kurorki, doradców/czynie zawodowych/e itd.
- Proponujemy dodanie do narzędzi realizujących cel związanych z wprowadzeniem edukacji antydyskryminacyjnej działania polegającego na uruchomieniu regularnego kursu doskonalenia nauczycieli/ek na temat edukacji antydyskryminacyjnej, wykorzystującego dotychczasowe doświadczenia i osiągnięcia organizacji pozarządowych oraz CODN/ORE. W odniesieniu do podstawy programowej proponujemy ustalenie konkretnej liczby godzin lekcyjnych, które muszą dotyczyć przeciwdziałania dyskryminacji i promowania równości na poszczególnych etapach edukacji. W odniesieniu do zmiany podręczników, proponujemy rozszerzenie zakresu zapisów o scenariusze zajęć, konspekty lekcji i zeszyty ćwiczeń oraz zaplanowanie oddzielnych działań skierowanych do wydawców. Proponujemy dodanie zapisu dotyczącego posługiwania się językiem wrażliwym na płeć lub neutralnym płciowo w podręcznikach szkolnych. W odniesieniu do kampanii informacyjnych na temat edukacji antydyskryminacyjnej, proponujemy, aby jej niezbędnym elementem była lidarska rola Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN), widoczna m.in. poprzez wystosowanie oficjalnego listu do szkół popierającego większą obecność edukacji antydyskryminacyjnej w szkołach, wykorzystanie strony internetowej MEN, organizację przez MEN tematycznych konferencji dla dyrektorów/ek szkół, kuratorów/ek, nauczycieli/ek itd.
- W ramach Systemu Ewaluacji Oświaty, postulujemy uwzględnienie w zapisach dotyczących wymagań jako standardów pracy dobrej szkoły („Szkoła wspomaga rozwój uczniów uwzględniając ich indywidualną sytuację”) zapisów dotyczących: a) realizacji

działań antydyskryminacyjnych uwzględniających różnorodność przestanki dyskryminacji, w tym w szczególności: płeć, niepełnosprawność, orientację seksualną, kolor skóry, pochodzenie narodowe/etniczne, religię/światopogląd, status społeczno-ekonomiczny; b) realizacji działań antydyskryminacyjnych uwzględniających różnorodność i specyfikę środowiska szkolnego oraz obejmujących całą społeczność szkolną.

- Proponujemy mocniejsze sformułowanie celu szczegółowego odnoszącego się do wprowadzenia edukacji seksualnej opartej o rzetelną wiedzę naukową i neutralną światopoglądowo. Edukacja seksualna powinna uwzględniać kwestie przemocy w relacjach intymnych (nie tylko heteroseksualnych), w tym problem gwałtów na randkach oraz cyberprzemocy.
- Proponujemy uzupełnienie celu związanego z eliminacją przemocy w szkole o zapisy wprost odnoszące się do incydentów, przemocy oraz przestępstw motywowanych uprzedzeniami, w tym ze względu na płeć. KPDRT powinien definiować te pojęcia i wskazywać na związek między przemocą a dyskryminacją. Proponujemy, aby pomoc psychologiczna dla ofiar przemocy oraz programy antyprzemocowe uwzględniały perspektywę antydyskryminacyjną oraz, aby KPDRT zaplanował powstanie stałego systemu wspierającego społeczność szkolną w realizacji działań antyprzemocowych i antydyskryminacyjnych w ramach jednego programu.
- W odniesieniu do celu dotyczącego osłabiania segregacji edukacyjnej ze względu na płeć, proponujemy dodanie zapisu o odpowiednim przygotowaniu osób świadczących w szkołach usługi poradnictwa zawodowego z perspektywy przeciwdziałania dyskryminacji.
- W odniesieniu do niepełnosprawności proponujemy dodanie osobnego, dotyczącego podnoszenia świadomości i zwiększania wiedzy rodziców/opiekunów/ek oraz samych dzieci pełnosprawnych na temat niepełnosprawności oraz korzyści z edukacji integracyjnej. Proponujemy uzupełnienie tego celu o odpowiednie działania, w tym m.in.: przygotowanie różnorodnych materiałów edukacyjnych na temat dzieci/osób z niepełnosprawnościami, przeznaczonych do edukacji dzieci/młodzieży pełnosprawnej.
- W ramach celu dotyczącego wyrównywania szans edukacyjnych dzieci migrantów/ek oraz dzieci należących do mniejszości etnicznych i narodowych, proponujemy uzupełnienie działań KPDRT o następujące zapisy: a) zmianę zasad zdawania egzaminów końcowych przez dzieci należące do mniejszości narodowych i etnicznych, które przebywają w Polsce krócej niż 2-3 lata, b) tworzenie dzieciom migrantów/ek oraz należącym do mniejszości etnicznych i narodowych okazji do prezentowania swojej kultury na forum klasy lub szkoły, c) wprowadzenie zasady przydzielania dzieci migrantów/ek do klas na podstawie ich wieku, a nie liczby klas skończonych w kraju pochodzenia - w przypadku, jeśli dziecko choć w nieznacznym stopniu posługuje się językiem

polskim, d) zapewnienie dzieciom nieznającym języka polskiego intensywnego nauczania w tym zakresie przez osoby wykwalifikowane do nauczania języka polskiego jako języka obcego, i ograniczenie nauczania innych przedmiotów do minimum, e) wyznaczenie godzin lekcyjnych, w trakcie których dzieci migrantów/ek i dzieci należące do mniejszości etnicznych i narodowych mają okazję uczyć się języka polskiego jako języka obcego, f) zapewnienie finansowania dla zajęć antydyskryminacyjnych i dotyczących wielokulturowości dla społeczności szkolnych, do których należą dzieci migrantów/ek oraz dzieci należące do mniejszości etnicznych i narodowych.

- W odniesieniu do grupy osób LGBT proponujemy dodanie osobnego celu dotyczącego zwalczania homofobii w szkołach oraz uzupełnienie go kompleksowe i adekwatne działania. Problem został częściowo opisany na etapie diagnozy - na poziomie rekomendacji brakuje do tego odniesienia. Skupienie się w rekomendacjach jedynie na osobach doświadczających przemocy i dyskryminacji tworzy zagrożenie wtórnej wiktymizacji i nie przyczynia się do skutecznego przeciwdziałania homofobii w szkole
- Proponujemy dodanie osobnego celu dotyczącego zmniejszania nierówności w dostępie do edukacji równej jakości ze względu na status społeczno-ekonomiczny oraz celu dotyczącego przeciwdziałania dyskryminacji dzieci i młodzieży ubogiej.
- Diagnoza problemów odwołuje się do wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Grzelak p. Polsce, dotyczącego braku dostępu do lekcji etyki w polskich szkołach jako naruszenia wolności wyznania oraz zakazu dyskryminacji. W rekomendacjach i systemie realizacji KPDRT brakuje odniesienia do tego problemu.
- W systemie realizacji KPDRT dotyczącym obszaru edukacji, brakuje propozycji rozwiązań instytucjonalnych służących współpracy między podmiotami koordynującymi a podmiotami zaangażowanymi w realizację celów KPDRT. Proponujemy powołanie międzyresortowej lub ministerialnej rady ds. przeciwdziałania dyskryminacji przez edukację, w której brałyby udział organizacje pozarządowe.
- W systemie realizacji KPDRT dotyczącym obszaru edukacji, proponujemy, aby wydatkowanie publicznych środków finansowych w dyspozycji m.in. Ministerstwa Edukacji Narodowej (MEN) lub przekazywanych innym instytucjom (w tym organizacjom pozarządowym), powinny być w zgodzie z zasadą niedyskryminacji i równości.

3. Uwagi ogólne:

- Strategiczne rekomendacje i system realizacji KPDRT sformułowane są w sposób niejednorodny i często niezgodny z metodologią formułowania planów działania, w tym definiowania celów, wskaźników i narzędzi realizacji (np. zasadą SMART). Niektóre cele zawierają bardzo ogólne i niemierzalne zapisy, mogące w praktyce utrudniać ich realizację i weryfikację postępu w ich osiągnięciu. Wewnętrzne zróżnicowanie zapisów KPDRT na poziomie ogólności/szczegółowości, utrudnia zobaczenie, w jakim stopniu program jest wyczerpujący w odniesieniu do aktualnych wyzwań antydyskryminacyjnych w polskiej edukacji.